

על השואה; קיבלתי ממנו חומר קריאה ביידיש והוא גם היפנה אותי למרכז העברי הברזילאי – CENTRO HEBREU BRASILEIRO ברחוב PRATES בשכונת BOM RETIRO, השכונה היהודית של סן-פאולו באותם הימים. שם היו מתאספים צעירים יהודיים כדי לשמוע הרצאות על הנעשה בעולם היהודי ובארץ ישראל. חיפשתי שם ספרים אבל רובם, בספרדית או פורטוגזית, לא נגעו לשאלות הלאומיות של העם היהודי, נושא שהתחלתי להתעניין בו אחרי שיחתי עם מלינש, מלבד שני ספרים: האחד, הספר של שידלובסקי על הלאומיות היהודית והשני, הספר של דובנוב. ישבתי כ-5 חודשים ועיינתי בסוגיה של הלאומיות היהודית ובמקביל המשכתי ללמוד בקורס ההכנה לאוניברסיטה. יום אחד, התבקשתי ע"י חברים ב-CENTRO להכין הרצאה על השאלה הלאומית של העם היהודי. באותם הימים נוסדה תנועת דרור בפורטו אלגרה ואחרי כן בריו אבל בסן פאולו עדיין לא הייתה קיימת. כשהרציתי על הנושא, אותם החברים שלמדו בבתי ספר יהודיים או באו מבית דתי התפלאו איך אני, צעיר מתבולל, מנתח את השאלה היהודית ומציג את הציונות כפתרון לנושא.

כשנוסדה תנועת דרור בסן-פאולו לא הצטרפתי אליה מיד אבל כשבאתי לאבי והצגתי לו את מסקנותי בנושא הנ"ל היה לו קשה לקבל אותן. הוא לא היה ציוני וכמי שעשה מאמץ לא קטן כדי לממן את לימודי ההכנה לאוניברסיטה, התאכזב כשנוכח לדעת שבנו השקיע את מירב זמנו ללימוד הסוגיה הלאומית של העם היהודי... יש לזכור שבאותם הימים פרנסת דור הורינו לרוב הייתה דחוקה אבל הקריבו הכל כדי לאפשר לבניהם להשיג תואר אקדמאי.

כשהתקיים בסן-פאולו עצרת נגד הספר הלבן מנהיגי הישוב הביעו עמדות פשרניות; אני הקמתי שערוריה ודרשתי גינוי בריטניה והזדהות עם הלוחמים נגד השלטון הבריטי. באולם היה נוכח נתן ביסטריצקי (אגמון) שהיה שליח התנועה הציונית וגם חבר ההנהגה העולמית של השומר הצעיר. הוא ניגש אלי והזמין אותי לבוא לריו כדי להיפגש ולשוחח עם השכבה הבוגרת של השומר הצעיר שהייתה נתונה למשבר, היות וחלק מחבריה נטו להצטרף למפלגה הקומוניסטית והביעו ספקות לגבי הרעיון הציוני. הבנתי שתפקידי יהיה לשכנעו ו"להציל" מה שיותר חברים לתנועה הציונית ולמנוע את התפרקותה של השומר הצעיר בריו. באותם ימים עוד לא הבנתי בדיוק את דרכי פעולתן של תנועות הנוער השונות אבל כבר היה לי ברור שמבחינה רעיונית לא אצטרף לא לבית"ר ולא להשומר הצעיר.

באחד הימים נסענו לפורטו אלגרה כדי להשתתף בכנס בו השתתפו מייסדי התנועה; להפתעתי הדיון המרכזי היה סביב השאלה מהי השפה הלאומית של העם היהודי – יידיש או עברית... ולא היה כל דיון על דרכי הפעולה ועל הארגון של תנועת דרור. אחרי הכנס בפורטו אלגרה נסענו קבוצת חברים לבואנוס איירס כדי להשתתף בכנס של התנועה בדרום אמריקה. הפעם, גם להפתעתי, הדיון המרכזי היה סביב הפילוג שחל באותו זמן בתנועת העבודה בארץ. היה וויכוח לוהט בין מצדדי טבנקין (וזאת הפעם הראשונה ששמעתי את שמו) לבין מצדדי בן גוריון; הייתי המום, לא הבנתי מה קורה שם; הרי באנו לדון על הקמתה ודרכי פעולתה של תנועת נוער ציונית סוציאליסטית בתנאים של דרום אמריקה ולא מדובר על חטיבות נוער של מפלגות בארץ וגם לא להעתיק את הדפוסים של תנועות הנוער באירופה שלפני השואה, כפי שעשו בהשומר הצעיר.

חזרתי מאוכזב מהכנס הדרום-אמריקאי וכמה ימים אחריי הגיע לסן-פאולו החבר קוסטרינסקי (קיטרון) אחד ממייסדי ומנהיגי התנועה בארגנטינה שראה בי מעין TROUBLE MAKER ואז הפסיקו להזמין אותי לפגישות של חברי התנועה בסן-פאולו לפרק זמן מסויים. הלכתי אז ללמוד את מקצוע הדפוס (לינוטיפיסט) ובאותה התקופה באו

אלי החברים נחום פסה וזיגי פריזל אחרי תקרית עם מורה אנטישמי בבית הספר הממלכתי של מדינת סן-פאולו, בו למדו. באותם הימים התקיים מעין "הייד פארק" בפירת הרחובות PRATES ו-TRES RIOS בשכונת BOM RETIRO ושם התקיימו וויכוחים סוערים בין יהודים בעלי אוריינטציה קומוניסטית לבין ציוניים. הייתי בא למפגשים האלה, עושה נפשות לציונות ומגייס חברים לתנועה. הייתי משוכנע שכדי להרחיב ולחזק התנועה צריך קודם כל להקים את השכבה הבוגרת וההנהגה; כבר היו אז מספר קבוצות אבל אני גייסתי חברים בעיקר ל"קבוצת ברל כצנלסון" שהייתה הקבוצה הבוגרת בסניף סן-פאולו. באותה התקופה, ואנו מדברים על 1948, נסעה הקבוצה הראשונה מברזיל למכון למדריכי חו"ל. לקראת הכינוס השני של התנועה בברזיל הכנתי יחד עם אריה אתרוג מסניף ריו הצעת העקרונות לדרכי הפעולה של התנועה לעתיד הקרוב. בכינוס זה, הדיון המרכזי היה סביב העיתוי המתאים להקמת חוות ההכשרה. היו חברים שלחצו בכיוון של הקמה מיידית על מנת להקדים מה שיותר את עליית הגרעין הראשון; בל נשכח שהיו אלה ימים של מלחמת השחרור והשומר הצעיר וגם תנועתנו בארגנטינה העלו כבר את הגרעינים הראשונים. אני הייתי בדעה שצריך לדחות לעוד 4 שנים את הקמת ההכשרה והעלייה כדי לשמור על ההנהגה ועל השכבה הבוגרת בברזיל, על מנת לחזק ולהרחיב את התנועה. נשארתי במיעוט והוחלט להקים את ההכשרה. שוחחתי על הנושא עם יוסף אלמוגי, שהיה בשליחות בברזיל באותה התקופה, והוא הסביר שהקדמת העלייה חשובה כדי שהעולים ימלאו את מקומם של חברי הקיבוצים שהתגייסו למלחמה. בדיעבד אני חושב ששני הצדדים צדקו כי מצד אחד לא היה מנוס מהקמת ההכשרה והקדמת העלייה, לאור הנסיבות בארץ, אבל מצד שני נפגעה היכולת להרחיב ולחזק עוד יותר את התנועה. עם הקמת ההכשרה הצטרפו אליה חברי השכבה הבוגרת ושם התקיים הכינוס השלישי של תנועת דרור בברזיל.

הכינוס השלישי קבע למעשה את הדפוסים שעל פיהם התארגנה ופעלה התנועה במשך שנים רבות, על יסוד קאדר פעילים בוגרים, המגויסים לפעילות מלאה בתנועה (קראנו לזה MILITANCIA INTEGRAL בפורטוגזית) שמטרתה העיקרית – הרחבת התנועה על ידי גיוס ושכנוע חברים חדשים להצטרף אליה (PROSELITISMO בפורטוגזית); באותה התקופה סניף סן-פאולו מנה כ-400 חברים".

בנקודה זו שאלנו את דב שלמרות המספר הנ"ל, המרשים כביכול, עדיין כל התנועות ביחד היוו אחוז קטן בנוער היהודי בברזיל; האם אתם, המנהיגים דאז, לא חשיתם את עצמכם כקבוצת מיעוט העוסקת בכל מיני אידיאולוגיות ומנותקת מהמציאות בה חי הנוער היהודי בברזיל באותם הימים? דב עונה: "זאת הייתה תחושת, שהרי בפולין לפני השואה, רק ל- השומר הצעיר היו כ-45 אלף חניכים; בגלל זה הייתי בדעה שצריך לדחות את הקמת ההכשרה ואת העלייה, על מנת להרחיב עוד יותר את שורות התנועה; אבל כפי שהסברתי קודם, היה לחץ גדול מצד החברים "לעלות עכשיו" והרגשתי שגם ציפו ממני שאעשה את הצעד הזה".

ביקשנו מדב להתייחס למה שנקרא בז'רגון התנועתי דאז – "הפלגת ה-LAPA" (ראו מאמרו של מרקין טודר בנדון): " זה היה אחד הנושאים המרכזיים שהעסיקו אותי בזמנו – מה יקרה לתנועה בעתיד? לי היה ברור שאי-אפשר לקיים תנועה חלוצית כבדרך אגב; עזבתי את קורס ההכנה לאוניברסיטה והלכתי לעבוד בקרן היסוד על מנת להתפרנס ולהקדיש את עיקר זמני ומירב כוחי לפעילות תנועתית. באותם ימים חלק מהחברים כבר למדו באוניברסיטה ואחרים התכוונו לקראתה. הייתי משוכנע שכדי להמשיך ולקיים את התנועה יש צורך בפעילות מלאה של רוב השכבה הבוגרת ועל כן נעמוד בפני החלטה קשה – אוניברסיטה או תנועה. הייתה התלבטות קשה כי החלטה כזו נגעה לגורלם של חברים

רבים; לגבי עצמי, כבר הייתי אחרי ההחלטה. שוחחתי עם בנימין רייכר והחלטנו להתייעץ עם האדם שתירגם את ספרו של פינסקר – "אוטואמנציפציה" לפורטוגזית, והיה מעין "גורו" או מורה דרך של הנוער הציוני בסן-פאולו אז. תשובתו הייתה – כל אחד שיחליט על פי מצפונו. יצאתי בהרגשה קשה והבנתי שצריך לקיים דיון עם החברים כי יהיה משבר גדול עם המשפחות; הרי החלום הגדול של הורינו היה שבניהם ילמדו באוניברסיטה. פה המקום להמחיש את סערת הרגשות של הורינו כשאחד ההורים אמר, אחרי ה-"LAPA", שדב צמיר עשה את הצעד הזה כי נכשל בבחינות הכניסה לאוניברסיטה.

התכנסנו למספר ימים ואני הצגתי את הנושא; הייתה אווירה של אי-וודאות; נוצר רב-שיח והחברים התלבטו והתבטאו; אפשר היה להרגיש שכל אחד מקיים דיון עם עצמו. חשוב להבהיר שלא היה מדובר על התנגדות עקרונית ללימודים אוניברסיטאיים וגם לא הייתה מחשבה שמי שילמד יבנה את הקריירה שלו בברזיל ובסופו של דבר לא יעלה ארצה, למרות שבדיעבד זה קרה למספר חברים; הרי באותו דיון גורלי גם החלטנו שמספר חברים ימשיכו לימודיהם באוניברסיטה כי חשבנו, לגבי אותם החברים, שבכך תרומתם תהיה יותר גדולה מאשר פעילותם המלאה בתנועה. אבל לי היה ברור שבלי קבוצה גדולה של בוגרים שיתמסרו לפעילות מלאה, התנועה תדעך ולא תשיג את מטרותיה. אחרי ה-"LAPA" מספר חברים עזב את התנועה אבל רוב השכבה הבוגרת הקדישה את עצמה לפעילות מלאה בתנועה".

לשאלתנו – האם היה נכון להמשיך בקו זה גם 10 שנים אחרי כן? – דב ענה: "אני לא חשבתי שצריך לעשות "קנוניזציה" מהחלטה שהייתה נכונה לתקופה בה התקבלה; ועובדה שהדברים השתנו במשך הזמן".

לקראת סיום הראיון העלינו את השאלה על רעיון הקבוץ הברזילאי, כלומר, ריכוז מספר רב של גרעינים מהתנועה בברזיל בקבוץ ברור-חיל לעומת פיזורם על פני מספר קבוצים, כפי שנעשה בתנועות אחרות. דב ענה: "אני חושב שהרעיון היה נכון מיסודו כי הוא הקל על קליטתם בארץ של כל אותם הגרעינים שהגיעו אלינו וגם תרם לחיזוק הקשר בין הקבוץ לקהילה היהודית בברזיל, לטובת שני הצדדים. במקביל, חשבנו להקים קבוץ גדול וקלטנו גם עולים מארצות אחרות".

על המשבר בתנועה הקיבוצית בכלל ועל ברור חיל בפרט, דב אומר: "המשבר בתנועה הקיבוצית התחיל עוד עם קום המדינה כאשר בן-גוריון דרש מהתנועה הקיבוצית לתרום את חלקה בקליטת העלייה ע"י העסקת עובדים שכירים מקרב העולים החדשים. המשבר האידיאולוגי הוא גם חלק מהמשבר של התנועה הסוציאליסטית העולמית ותהליכי הגלובליזציה שהביאו לצמיחה מחודשת של הקפיטליזם בעולם. לגבי ברור-חיל, עשינו שתי טעויות: האחת, שחלק מהחברים המרכזיים התגייסו מוקדם מידי לתפקידים תנועתיים וציבוריים מחוץ לקבוץ, והשנייה – הקמת המפעל "דקו", שהייתי בין מתנגדיה. המפעל הוקם בעצתו ודחיפתו של שר המסחר והתעשייה דאז, פנחס ספיר, שאמר – "בואו לקחת הכסף... המפעל לא התאים לצרכים של הקבוץ ושאל לתוכו חלק נוסף מהחברים המרכזיים של המשק, בלי התוצאות המצופות ממנו. בדיעבד התברר שהמפעל גם לא התאים למגמות ההתפתחות הכלכלית בארץ".

מפאת מגבלת הזמן נאלצנו לסיים הראיון בנקודה זו, בהסכמה שלגבי הנושא האחרון אפשר לכתוב עוד כמה ספרים...